

GENERALUL PAUL TEODORESCU ÎN JURNALUL LUI VICTOR SLĂVESCU (1940)

Dr. Alin SPÂNU¹

Anul 1940 începe sub auspiciile conflictului militar declanșat prin atacarea Poloniei de Germania și URSS în septembrie 1939 în apropierea granițelor României. Deși neutră, România resimte presiunile din ce în ce mai mari exercitate de URSS și Ungaria, state vecine și revizioniste. Regimul instaurat de regele Carol al II-lea în februarie 1938 a suferit mai multe transformări, ultima fiind efectuată în noiembrie 1939, când la conducerea executivului a revenit liberalul Gheorghe Tătărescu. La solicitarea regelui, care dorește să fie vizibil în toate regiunile țării la serbări politice și religioase, tot guvernul se reunește în gara Mogoșoaia la 31 decembrie 1939 pentru a întâmpina anul 1940 la Constanța.

Finanțistul Victor Slăvescu, ministrul Înzestrării Armatei, și generalul Paul Teodorescu, ministrul Aerului și Marinei, se cunosc din 1930, însă relația de amiciție s-a sudat din 1937². Acum, cei doi se află, încă din dimineața primei zile din 1940, în tren și „luăm micul dejun în vagon vorbind de lucruri curente ale Ministerului”³. Ajung la Constanța și vizitează Prefectura (prefect colonelul Demetrescu), unde se află un depozit cu efecte de iarnă pentru soldați. Are „un mic incident”⁴ cu generalul Gheorghe Mihail⁵, care reproșează că a primit cantități mici de efecte. În realitate, acesta dorea „să lovească în generalul Ion Ilcuș”⁶, nimeni altul decât ministrul Apărării. Experiența îl face pe Slăvescu să-l noteze ne-

gativ: „Mihail, cu frumoase calități de militar, este un om rău la suflet și vindicativ”⁷. Revine în Capitală spre seară și primește de la maiorul francez Daru informația că guvernul de la Paris „ne-ar ceda”⁸ materiale și echipamente militare, dar „destul de puțin anticar și antiaerian”⁹ față de necesitățile naționale.

În seara zilei de 5 ianuarie 1940 Slăvescu este sunat și invitat să discute cu regele Carol al II-lea în tren. La ora 21,30 se află în gara Băneasa împreună cu tot guvernul și pleacă spre Chișinău, pentru Bobotează, cu Gheorghe Tătărescu, generalii Ilcuș și Paul Teodorescu. Ajung la destinație a doua zi la ora 10 și se îndreaptă spre catedrală, unde îi așteptau autoritățile locale. Urmează serviciul divin, Botezul apelor, trecerea trupelor în revistă („foarte bună impresie”), dar totul se desfășoară pe „un frig basarabean”¹⁰. Pe drumul de întoarcere discută cu regele despre înzestrarea armatei. El cere 20 de miliarde de lei, iar Paul Teodorescu între 6 și 8 miliarde, în timp ce Tătărescu „rămâne foarte perplex la auzul acestor cifre”¹¹.

La 7 ianuarie 1940 are o întâlnire cu Daru pe tema achizițiilor de echipamente franceze. Multă vorbărie, dar rezultatele sunt modeste. Între altele, francezul a propus „un început de plan comun în vederea unei viitoare acțiuni comune”¹². În opinia ministrului Înzestrării Armatei francezii „ar dori să ne bage în război cât mai repede spre a putea ataca pe germani”¹³. Pe de altă parte, Daru nu avea nici o înțelegere sau simpatie pentru interesele României și este „un hotărât agent care ar dori să determine o intrare mai timpurie a României în război”.

O știre tristă îi parvine „în mare secret”¹⁴ de la Lăzeanu, aume că Nicolae Titulescu, aflat în Franța, „a înnebunit și că ar fi fost deja internat”. Informația îi afectează pe prietenii marelui diplomat, dar și pe rege și Ernest Urdăreanu, mareșalul Palatului. „Tragic sfârșit de carieră și dureroasă soartă”¹⁵, concluzionează Slăvescu.

Se revede cu Paul Teodorescu la o discuție la sediul Marelui Stat Major (10 ianuarie 1940), unde mai participă premierul, Mitiță Constantinescu (ministru de Finanțe și guvernator al Băncii Naționale), generalii Florea Țenescu, Ilie Șteflea, Paraschiv Dobre și Ioan Ilcuș. Subiectul întâlnirii îl reprezintă programul financiar al înzestrării armatei pe anul 1940/1941. Slăvescu și Teodorescu reiau solicitările pe care le-au făcut regelui Carol al II-lea (25 miliarde, respectiv 8), Constantinescu se opune – „propune mereu amânări ca să câștige timp”¹⁶ –, în timp ce premierul a fost „tot așa de neprecis”¹⁷, dar înclinând spre acceptarea propunerilor celor doi. A doua zi dimineată se revăd în aceeași formulă la Marele Stat Major, unde „reexaminăm pe toate fețele noile nevoi ale

armatei”. În zbaterea pentru achiziții de armament îl primește pe colonelul Alfred Gerstenberg¹⁸, atașatul militar aero al celui de-al III-lea Reich la București, care aduce un răspuns „afirmativ și încurajator”¹⁹ al lui Hermann Göring, unul din liderii Germaniei și ministrul Aviației, privind cedarea către România a materialului antitanc polonez. Ministrul român profită de clipa de bunăvoință și solicită alte tunuri Rheinmetal, bune și fiabile.

Toți miniștrii se reunesc la 13 ianuarie 1940 și dezbat condițiile de numiri în funcții publice. „Foarte interesante discuții”²⁰, scrie cu ironie Slăvescu la final. Urmează alte discuții despre prețul unor noi comenzi militare cu beneficiari (inclusiv Paul Teodorescu) și intermediari.

Un comisar din Prefectura Poliției Capitalei, originar din Râmnicu-Sărat și veche cunoștință, îi solicită lui Slăvescu un post după ce se va pensiona. Îi destăinuie că, în urma măsurilor drastice pentru „epurarea cadrelor”²¹ luate de generalul Rodrig Modreanu, prefectul Poliției Capitalei, toți funcționarii sunt demoralizați. De asemenea, în cazul unor tulburări sau alte acțiuni contrare ordinii publice Poliția va rămâne pasivă. Asta îl face pe ministru să constate cu amărăciune: „tristă mentalitate și grozavă școală a lăsat Gabriel Marinescu”²², fostul prefect al Poliției Capitalei între 1930 și 1937. Altă intervenție este a lui Mihail Sadoveanu, care îi solicită ca fiul și ginerele să fie trimiși în servicii militare auxiliare... „fiind slăbănogi”²³. Peste câteva zile (26 ianuarie 1940), la Academia Română, Sadoveanu îi propune ministrului „să facă o carte de rugăciuni pentru soldați”²⁴. Desigur, nu pe gratis, ci pe un onorariu extrem de generos. La rândul său, Constantin Argetoianu, care intervine în favoarea fabricii de cauciuc Banloc, îi expune un punct de vedere interesant privind perspectiva războiului: „Statele și guvernele n-au atât frică de război, cât le este teamă de pace pe care nu știu cum s-o facă”²⁵.

Alți germani – Carl August Clodius, director adjunct al Departamentului de Politici Comerciale din Ministerul de Externe și Hermann Neubacher, fost primar al Vienei și reprezentant în Balcani – vin la 20 ianuarie 1940 să discute despre plata materialului polonez capturat de germani și cedat României. Au propus un contract special bazat pe principiul: un tun = x tone de benzină; creșterea prețului la benzină va duce la creșterea numărului de echipamente militare; nu se lua în discuție, sub nici o formă, posibilitatea de devalorizare a mărcii. Abia la 13 februarie 1940 germanii au avansat costul afacerii și au propus prețul petrolului din Golful Mexic din iulie 1939, la care se adăuga diferența de la Constanța (31%) și un supliment de război

Gheorghe Tătărescu

(20%). Totuși, nu doreau să ia în calcul contractul economic româno-german semnat în septembrie 1939 și solicita livrarea în natură cât mai repede. Partea română a insistat cu prevederile contractului din 1939 și discuțiile s-au prelungit până în martie 1940. La 6 martie 1940 Slăvescu a semnat acordul și a exclamat: „- Uff! De ar da Dumnezeu să vadă realizate punctele acestei convenții provizorii, adică să aduc în țară 360 tunuri anticar și ceva artilerie antiaeriană”²⁶.

La dejunul din 20 ianuarie 1940, unde este gazdă, are ca invitați pe Paul Teodorescu, George Cretzianu, Grigore Carp, I. Soutzo, ambasadorul iugoslav, atașatul militar britanic și soția ministrului plenipotențiar suedez. Discu-

țiile se axează pe evoluția războiului și posibile acțiuni viitoare ale României. Este chemat în audiență de rege (23 ianuarie 1940), care se arată „încântat”²⁷ de situația înzestrării, comenzile din Germania și perspectivele importului de material antitanc.

În antepenultima zi a lunii ianuarie 1940 Slăvescu se vede cu Teodorescu, generalul Nicolae Samsonovici (fost șef al Marelui Stat Major în perioadele 1927-1932 și 1934-1937) și inginerul Cristescu pentru a discuta despre administratorul general al societății „Cugir”, unul din producătorii importanți de armament autohton. În ziua următoare are loc o conferință la Marele Stat Major privind noul plan de înzestrare al armatei și programul financiar pe

anul viitor. Dezbaterile sunt lungi și intense, dar „fără hotărâre”²⁸. La 31 ianuarie 1940 ambii miniștri sunt la Arsenalul Armatei pentru a asista la prezentarea celor 50 de tunuri Breda, alături de generali cu funcții ministeriale și comandanți de mari unități, care se declară mulțumiți de calitatea materialului.

Peste o săptămână (7 februarie 1940) altă ședință la Marele Stat Major despre planul de înzestrare și construcții de căi ferate și șosele. Mitiță Constantinescu, cu aceeași „tendință de amânare”²⁹, îi enervează pe cei prezenți, dar câștigă timp în defavoarea problemelor care rămân nerezolvate. La Delegația interministerială (12 februarie 1940) discuțiile devin violente între Constantinescu și Gheorghe Ionescu-Sisești, ministrul Agriculturii și Domeniilor, pe tema taxelor de export, în care Slăvescu și Teodorescu iau partea ultimului. Ministrul Înzestrării Armatei prezidează, la 14 februarie 1940, Comitetul materialelor de război, unde se decid achizițiile de motociclete, aruncătoare de flăcări, măști de gaze model 1939 și muniția tunului de 25 mm (tunul fiind importat din Franța).

Un Consiliu de miniștri dificil are loc la 23 februarie 1940, deoarece s-a discutat despre regularizarea raporturilor dintre Biserica romano-catolică și România. Finalul este cu happy-end, însă discuția a fost „aprinșă”³⁰, iar Istrate Micescu, fost ministru de Justiție, a fost contra soluției de compromis. Altă ședință e cea din 6 martie 1940, în care Mitiță Constantinescu expune bugetul. „Numai linii generale. Schițe de impozite. Vorbe umflate, fără nici o profunzime. Este dureros să constăți cu ce superficialitate se tratează chestiuni vitale”³¹, scrie trist Slăvescu. În ziua următoare asistă împreună cu ministrul Aerului și Marinei, ministrul Apărării, Silviu Dragomir

(ministru de stat pentru minorități) și Ioan Nistor (ministrul Cultelor și Artelor) la un film de propagandă în legătură cu situația armatei. „Bună impresie”³², notează satisfăcut Slăvescu. Cei doi vechi amici servesc cina din 10 martie 1940 la reședința lui Slăvescu, ocazie cu care discută probleme la ordinea zilei.

La 19 martie 1940 are o surpriză neplăcută. Este vizitat de Clodius și Neubacher, care îi expun textual alte solicitări germane: stabilirea prețului la cerealele românești la același calcul ca și la petrol; să se suprimă prețul minimal; să se suprimă taxele de export pentru cereale; să se stabilească un nou curs al mărcii în raport cu leul. „Rămân uluit de pretențiile sale, la care se adaugă și cerința de finanțare din partea noastră a cumpărăturilor ce face Germania în țara noastră. Nu-i ascund grija mea și îi spun categoric că niciodată nu se vor putea primi astfel de pretențiuni”³³, a scris ministrul român cu năduf. Merge la premierul Tătărescu și îi aduce la cunoștință cele discutate, iar acesta „pronunță printre dinți o mică înjurătură românească”³⁴. Urmează o ședință a cabinetului, la care nu se poate concentra din cauza impresiei lăsate de discuția cu delegații germani.

La sediul Ministerului Înzestrării Armatei se desfășoară o ședință (23 martie 1940, ora 19) cu generalii Ilcuș, Teodorescu, Stoenescu, Demetrescu, Paraschiv, Costandache și Dombrovski (primarul Capitalei) „pentru a ne sfătui”³⁵ cum să se organizeze o expoziție retrospectivă a armamentului cu prilejul aniversării unui deceniu de domnie a regelui Carol al II-lea. Decizia finală este a se organiza o expoziție în parcul Carol, dar la vizita pe teren (26 martie 1940) se constată „foarte frumoase expoziții permanente”³⁶, ceea ce împiedică o expunere de arme. Vizitează în același scop Muzeul Militar și observă că materialul expus este „o adevărată rușine”³⁷. Slăvescu, Teodorescu și Dombrovski se reorientează către parcul Luna Bucureștilor, unde li se promite un palat-pavilion. „Îl găsim bun”³⁸, notează fericit Slăvescu la 28 martie 1940. A doua zi la ora 8 cei trei se reîntâlnesc spre a discuta organizarea pavilionului armatei. Informațiile lui Dombrovski se dovedesc „cu totul incorecte”³⁹ și, în final, se pierde timp prețios pentru remedierea situației. Urmează o ședință de guvern, iar după-amiază, împreună cu Tătărescu, Teodorescu, Ilcuș și Țenescu, merg la rege pentru a reexamina noul plan de înzestrare a oștirii. Fiecare general arată situația departamentului său, însă regele le spune că are informații „că se fac afaceri în jurul ministerelor și se iau șperțuri, ceea ce provoacă rumoare în opinia publică”⁴⁰. Slăvescu arată că unele intervenții sunt făcute de foști consilieri regali (care își „împrumută numele” unor samsari) și

ofițeri superiori pensionați, însă „acestea sunt moravurile și oamenii”⁴¹.

Teodorescu și contraamiralul Alexandru Gheorghiu îl vizitează pe Slăvescu la birou pe tema organizării expoziției militare. Generalul propune ca Ministerul Aerului și Marinei să se ocupe de problemă, iar gazda notează cu finețe: „Văd în propunerea lui dorința ce are de a se pune iarăși pe seletă. I-am spus că nu am nici o obiecție, numai să reușească bine chestia”⁴².

În seara zilei de 31 martie 1940 pleacă cu Tătărescu și I.G. Vântu (subsecretar de stat la Ministerul de Interne), cu trenul, în Țara Moșilor. Ajung în dimineața zilei următoare și merg pe Valea Arieșului. Autoritățile locale nu fuseseră anunțate anterior, iar telefoanele date cu disperare de la București „erau luate drept o păcăleală de 1 aprilie”⁴³. La revenirea în Capitală se trezește în fața unei solicitări bizare: „D.R. Ioanițescu vine la mine să mă roage să intervin la P. Andrei în favoarea lui P. Bungețeanu, acuzat de P.P. Stănescu de plagiat”⁴⁴. Intervine pe loc, telefonic, însă nu specifică dacă plagiatul era real sau inventat.

Este invitat la sediul ARPA (b-dul Lascăr Catargiu), la 10 aprilie 1940, unde amicul Teodorescu îi prezintă macheta viitorului pavilion expozițional. Câteva zile mai târziu prezidează o conferință cu generali, președinți și directori de stabilimente militare cu privire la repartitia primelor de muncă. „Discuție interminabilă, ca atunci când este vorba de împărțit banii... Urâtă mai este natura omenească în această privință!”⁴⁵, oftează Slăvescu. Are o audiență de lucru la rege (19 aprilie 1940), ocazie cu care primește o listă cu persoanele care au ajutat-o pe Elena Lupescu („Duduia”) la opera de ajutorare a soldaților și rugăminta să fie medaliați. La final, Carol al II-lea îi amintește „să trimit și Duduii bareta «Pro Patria»”⁴⁶.

Împreună cu premierul lucrează la comenzi de materiale militare, fiind „preocupat”⁴⁷ de tunurile antiaeriene, al căror beneficiar este Paul Teodorescu. La începutul lunii mai 1940 vine în audiență maiorul Sturdza, „vărul lui Paul Teodorescu și susținut de el, îmi aduce planul unei mine antitanc”⁴⁸. De Ziua Națională (10 mai 1940) asistă în Piața Palatului la parada militară alături de monarh, generalii Ilcuș și Teodorescu. După defilare urmează dejunul la palat, unde el și premierul îl încadrează pe Carol al II-lea, iar vis-à-vis principesa Elisabeta, sora regelui, se află între marele voievod Mihai și ministrul Aerului și Marinei.

A doua zi, sâmbătă, 11 mai 1940, în jurul orei 10,30, Slăvescu este invitat la Tătărescu acasă. Acolo îi găsește pe ceilalți miniștri și ascultă declarația premierului că a decis să prezinte regelui demisia cabinetului „spre a pune capăt unor zvonuri interne și spre a reinnoi încrederea

suveranului într-un nou guvern⁴⁹. Pleacă la minister pentru a rezolva probleme curente, dar după-amiază este chemat, din nou, la Tătărescu. Află astfel că Paul Teodorescu va fi înlocuit de generalul Ilcuș și trei subsecretari de stat: general Niculescu, contraamiral Păiș și comandor Diculescu („proastă soluție”⁵⁰). Alte schimbări în guvern sunt: Mircea Căncicov („bună soluție”) în locul lui Constantin Angelescu la Ministerul Economiei Naționale, Aurelian Benteoiu („imoralitate și soluție pripită”) în locul lui Istrate Micescu la Ministerul Justiției⁵¹.

Duminică, 12 mai 1940, fostul ministru al Aerului și Marinei vine la Slăvescu acasă și discută ultimele evenimente. „Pare destul de afectat. Ca metodă. Pleacă cu conștiința că și-a făcut datoria”⁵², concluzionează gazda. Se revăd la 18 mai 1940 și împreună cu alții abordează „chestiuni curente de comenzi și materii prime”⁵³. Câteva zile mai târziu (21 mai 1940) este vizitat de inginerul P. Carp, fost director la IAR, care este convins de superioritatea aviației germane. În context, afirmă că „aviația noastră este inexistentă. Critică IAR în actuala organizare. Se exprimă în termeni aspri la adresa ofițerilor de aviație”⁵⁴. Critici indirecte sunt îndreptate și către Paul Teodorescu, care nu s-ar fi preocupat prea mult în această direcție.

O ironie! Virgil Madgearu îi solicită sprijinul pentru „a-i aranja”⁵⁵ situația militară. S-a trezit concentrat pentru 40 de zile ca plutonier de administrație de rezervă, deși are 52 de ani. Ministrul Înzestrării îl trimite cu un ofițer la Centrul de Recrutare și se constată că la mijloc a fost o eroare. Noul secretar general al Ministerului Aerului și Marinei, comandorul Horia Macellariu, vine în audiență de prezentare, iar Slăvescu îl caracterizează scurt: „Un excelent ofițer”⁵⁶.

La 3 iunie 1940 îl primește pe dr. Hoffman, delegatul fabricii Gustloff Werke, cu care discută despre o comandă de tunuri antiaeriene de 20 mm. Patru zile mai târziu ministrul plenipotențiar al Danemarcei intermediază sosirea unei delegații care oferă spre vânzare materiale antiaeriene. De Ziua Restaurației (8 iunie 1940) Slăvescu află „de ploaia de avansări și de schimbări de comandamente”⁵⁷. Între aceștia se află și Paul Teodorescu, avansat general de divizie și numit comandant al Divizei de Gardă. La festivități, general Ilcuș, ministrul Apărării și ad-interim la Aer și Marină, a oferit regelui „un buzdugan în aur dat de armată”⁵⁸. Efectele secundare ale avansărilor sunt trecerile în rezervă ale altor generali. Între aceștia este și generalul de corp de armată Florescu, care „vine să-mi exprime admirația lui pentru opera ce am desăvârșit pentru înzestrarea armatei. Mă roagă să-i dau o întrebuintă, căci dacă va sta degeaba simte că moare. Este absolut sărac. Ar vrea să-și cumpere o casă”⁵⁹. Altul este generalul Alexandru Glatz, care a demisionat „fiind sărit la avansare. Are cuvinte amare și crude chiar la adresa Regelui. Declară că este sărac și că dorește să se pună la dispoziția patriei sale adoptive (este de origine german). A lucrat mult pentru înzestrarea armatei și acum este pus la o parte”⁶⁰. Ministrul află și de un conflict între Badea, director general al Regiei Monopolului Alcoolului, și Bâtlan, tranșat de Mitiță Constantinescu în favoarea celui de-al doilea. În opinia lui Badea, care se considera „lucrat” de șefii procesatorilor și sindicatelor din industria alcoolului, „dacă cineva este onest și apără statul, trebuie să cadă sub intriga oamenilor necorecți. Tristă metodă și mentalitate în aceste momente cutremurătoare!”⁶¹.

Tragismul evenimentelor se evidențiază

atunci când ministrul Înzestrării este chemat la Palat și participă la Consiliul de Coroană convocat din cauza ultimatumului sovietic privind cedarea Basarabiei (27 iunie 1940). Toți cei prezenți sunt bulversați, ar dori să se opună URSS, dar nu știu cum vor reacționa Ungaria și Bulgaria. Întrebat ce trebuie făcut, Slăvescu spune: „Sunt pentru rezistență prin negocieri, socot că armata nu este încă pregătită de război”⁶². La finalul ședinței toți au figuri cernite și sufletul greu. „Cu inima frântă, adânc zguduiți, plecăm la ora 3 de la Palatul Regal. Figurile ardelenilor erau impresionante. Ștefan Ciobanu era alb de emoție, căci vorbise cu mult suflet”⁶³, a scris memorialistul sub impresia evenimentelor. În aceeași zi, de la ora 21, are loc un al doilea Consiliu de Coroană, în care se discută recomandările Germaniei, Italiei și Iugoslaviei. Generalul Florea Țenescu, șeful Marelui Stat Major, a arătat că România nu putea rezista pe trei fronturi, ceea ce atrage furia lui Nicolae Iorga: „Dacă nu suntem în stare să ne apărăm, să nu mai încurcăm lumea cu statul român, să lăsăm guvernului și armatei grija lichidării statului român, ce să mai cerșim ajutor la Germania și la Italia”⁶⁴. Participanții au părăsit întrunirea la miezul nopții „cu sughit de lacrimi”. Ajuns acasă, Slăvescu se chinuie să adoarmă și suferă că „mi-a fost să fiu asociat și să iau parte la o răspundere atât de enormă pentru neamul și țara mea”⁶⁵. Prima reacție politică e o remaniere guvernamentală; au părăsit guvernul Ion Gigurtu („un incapabil la locul acela”⁶⁶), Radu Portocală („păcat”), Ion Christu („regret sincer”), Ștefan Ciobanu („era firesc, era basarabean”) și au intrat Constantin Argetoianu la Externe („bine”), Alexandru Vaida-Voevod, Ioan Nistor, Ion Inculeț, Teofil Sidorovici, Constantin C. Giurescu și doi subsecretari de stat, legio-

narii Horia Sima și Ion Simionescu. La prima ședință de guvern în noua formulă Tătărescu s-a ridicat și a spus: „Pământul românesc a două provincii se află călcat de pașii cotropitorului. Cine mă cunoaște știe că nu pot admite aceasta decât ca o soluție provizorie. Un moment de reculegere pentru frații rămași în robie”⁶⁷. Spre seară Slăvescu îl primește pe generalul Gheorghe Rozin, revenit din Germania și care a fost primit de mareșalul Göring. Acesta i-a comunicat că „nu ne vor ataca rușii”⁶⁸, ne va da mult material antiaerian (tunuri de 20 mm, 40 mm și mitraliere), dar trebuie să plătim în petrol. De sărbătoarea sfinților Petru și Pavel (29 iunie 1940) ministrul este vizitat, din nou, de Neubacher. Acesta exprimă condoleanțe pentru pierderea Basarabiei, îl blamează pe ambasadorul german la Moscova care a raportat că Rusia „rămâne liniștită”⁶⁹, dar îl acuză pe ambasadorul britanic, Sir Stafford Cripps, că a stat la baza ultimatumului sovietic. De fapt, Neubacher era unul din canalele de dezinformare germană în mediile decidenților politici români⁷⁰ care, pe de o parte, insistau pentru acceptarea solicitării Moscovei, iar pe de altă parte aruncau responsabilitatea actului către Marea Britanie.

În prima zi din iulie 1940 îl primește pe Paul Teodorescu, „căruia îi dau 600.000 lei pentru înzestrarea Diviziei”⁷¹, un cadou cu valoare sentimentală, după ce în anii anteriori l-a sponsorizat cu mult mai multe milioane pentru construcția Școlii Superioare de Război.

Așteptarea ia sfârșit la 4 iulie 1940 când, după dejun, este anunțat telefonic de Lăzeanu de „nuvela de care habar nu aveam, *demisia guvernului Tătărescu. Noul guvern Gigurtu*”⁷². Aude despre liste ministeriale care se fac și desfac, dar nu mai are curiozitatea să aștepte finalul. Se culcă, însă la 16,30 este sunat de inginerul Mihai Priboianu, care îi spune că a fost numit succesorul său și trebuie să ia în primire departamentul. La ora 18 se întâlnește cu Priboianu, discută, apoi urmează prezentarea funcționarilor superiori din minister. Merge la Tătărescu, căruia îi spune că „demult se gândea la demisie”⁷³. Ajuns acasă este sunat de Oscar Kiriacescu să-și reia postul de director general la Societatea Națională „Creditul Industrial” chiar de a doua zi. Leon Sculy vine să-i spună „impresia detestabilă produsă de noul guvern”⁷⁴ în rândul opiniei publice. Din 10 iulie 1940 redevine președintele Consiliului Superior Bancar și o mulțime de amici îl critică pe succesorul său la Ministerul Înzestrării Armatei. Ion Manolescu-Strunga, fost ministru liberal, „strigă în gura mare că numirea lui Priboianu în locul meu este un scandal, dat fiind trecutul de pungaș al lui Priboianu”⁷⁵, iar Constantin Bursan are „cuvinte aspre” față de aceeași persoană. Nici industriașul Nicolae Malaxa nu e încântat și se arată „indignat” de Priboianu, considerând că are „o reputație mizerabilă”⁷⁶. Pe de altă parte, succesorul încearcă să-l discrediteze în fața partenerilor de guvern, dar este combătut ferm și, în final, obligat să recunoască adevărul. Amărât, Slăvescu notează la 24 iulie 1940 că „un om pătat ca Priboianu nu este vrednic de a judeca și aprecia opera mea la Ministerul Înzestrării”⁷⁷.

Asistă la comunicarea lui Nicolae Iorga la Academia Română (12 iulie 1940), după care istoricul îi spune că este supărat deoarece miniștrii militari (inclusiv Slăvescu) „am determinat hotărârea cedării Basarabiei prin informațiile ce am dat asupra armatei”⁷⁸. Fostul ministru reacționează cu afirmația că soluția a fost bună, deoarece militarii basarabeni și-au abandonat posturile, așa că în caz de război dezastrul putea fi mai mare. „Dacă salvăm armata putem recuceri teritoriul pierdut, dar dacă pierdem și armata și teritoriul este un adevărat dezastru”⁷⁹, a încheiat Slăvescu. Află cu regret că după remanierea sa de la minister nu s-au mai alocat bani pentru înzestrarea armatei. Este realist atunci când constată că „activitatea de înzestrare a armatei s-a oprit o dată cu plecarea mea”⁸⁰ și își exprimă tristețea că organismul militar nu va primi tot ce îi trebuie. Cina

din 22 iulie 1940 este servită împreună cu invitații Paul Teodorescu, generalul Radu Rosetti, domnul și doamna general Delhomme, ocazie cu care are loc o conversație generală în care se remarcă „tristețea ca situație”⁸¹.

În fatidica zi de 30 august 1940 familia Slăvescu se află la moșia din Cotești, unde aude cum programul postului național de radio se întrerupe și anunță un comunicat special. Comunicatul nu vine, în schimb Radio Budapesta a anunțat triumfător noua graniță ungaro-română. „Ne-am culcat sub impresia celor auzite, cu inima frântă de durere”⁸², a notat fostul ministru. Evenimentele politice se precipită și, la 4 septembrie 1940, guvernul Gigurtu-Manoilescu a demisionat, ceea ce însemna că „se termină o acțiune atât de dureroasă a unui guvern incapabil și fără autoritate”⁸³. Slăvescu a notat și punctul de vedere al ziarului „Universul”, potrivit căreia „se termină o epocă de 10 ani în timpul căreia au fost omorâți mișelește tinerii generației naționaliste și au fost prădate miliardele țării sub pretext de înarmare”, dar cu care el nu era de acord.

O dată cu numirea noului premier, generalul Ion Antonescu, încep mișcări de protest în stradă, unele contra regelui Carol al II-lea, altele contra cedării Transilvaniei. În dimineața zilei de 6 septembrie 1940, pe la ora 8,30, Slăvescu este sunat de Al. Grigoriu și informat că regele a abdicat. Se întristează, dar notează: „Nu pot ascunde un simțământ de adâncă durere pentru căderea acestui rege, cu mari calități, dar și cu mari defecte, speculate de un anturaj detestabil”⁸⁴. Două zile mai târziu este vizitat de Paul Teodorescu, care îi spune cum a fost ținut în arest la domiciliu timp de două zile, fiind păzit de un plutonier și șase jandarmi. În semn de protest pentru modul cum a fost tratat și-a înaintat demisia din ca-

drele active. Trece apoi la subiectul principal – abdicarea regelui. În noaptea de 5/6 septembrie 1940 a fost chemat la Palatul Regal de rege și i-a găsit în anticameră pe A. C. Cuza, Mihail Manoilescu, generalii Gheorghe Mihail și Ernest Baliff. Acesta din urmă i-a spus că „se cere regelui abdicarea de către generalul Antonescu sub motiv că se produc mari dezordini pe care nu le poate îneca în sânge, iar armata refuză să ia apărarea regelui”⁸⁵. Mihail și Teodorescu au contestat această afirmație, dar realitatea era că armata a primit ordin să nu riposteze chiar dacă se trage asupra ei. Este introdus la monarh, „pe care l-a găsit la birou, destul de calm, cu ochii roșii de plâns, cu figura trasă. l-a spus că l-a chemat ca să-l întrebe ce părere are, dacă trebuie să abdice, căci armata l-a părăsit. Teodorescu ar fi răspuns că nu este adevărat că armata l-a părăsit, că nu este cazul de abdicare, dar că armata a primit ordin să nu tragă chiar dacă va fi atacată. La părerea lui Teodorescu că nu este cazul de abdicare, să rămână, că armata îl apără, Regele l-a apucat de mână, cu o crispă nervoasă pe care nu o poate uita și i-a spus: «- Ți mulțumesc, ești un cavaler». Apoi s-au despărțit. Impresia lui Teodorescu este că decizia de abdicare era deja luată”⁸⁶. Cât despre noul premier, fostul ministru al Aerului și Marinei l-a criticat în termeni „aspri” și a preconizat că „nu va putea domina situația și urmarea va fi ocupația germană”⁸⁷. În toată expunerea privind aceste evenimente condensate în doar câteva ore, Teodorescu a fost „calm, dar adânc mișcat”.

La 10 septembrie 1940 Slăvescu primește vizita generalului Constantin, fost subșef al Marelui Stat Major trimis la comanda Diviziei 26 Infanterie, care îi solicită, între altele, să intervină la generalul Antonescu pentru a nu

accepta demisia lui Paul Teodorescu. „Crede că acești oameni sun făcuți să lucreze împreună și este regretabil un conflict între ei”⁸⁸, era punctul său de vedere. În secundar solicită ca, în cazul în care ar părăsi armata, să i se găsească o întrebuintare. Nu va fi cazul. Generalul Constantin va fi numit secretar general administrativ la Ministerul Apărării (ianuarie-noiembrie 1941), subsecretar de stat al Aprovizionării Armatei și Populației Civile (noiembrie 1941-iulie 1943) și comandant secund al Comandamentului Militar al Capitalei (februarie-septembrie 1944). Alt vizitator este inginerul Aurel Perșu, fost director la IAR, care are „cuvinte de laudă pentru generalul Paul Teodorescu și cuvinte aspre pentru Priboianu”⁸⁹, pe care îl categorisește hoț și șperțar. Urmează Nicolae Malaxa, care se dezvinovățește de acuzațiile aduse de presă, dar care afirmă că „toată nenorocirea regelui și țării se trage de la dna Lupescu, care avea mare ascendent asupra lui, deși nu îi era credincioasă (Urdăreanu, în ultimul timp Logadi etc.). A vrut să o trimită din țară, dar n-a reușit”⁹⁰.

Paul Teodorescu se autoinvită la cina din 25 septembrie 1940, după un periplu la Mănăstirea Dintr-un Lemn, și arată „ce a făcut el acolo. Nu crede în noul regim Antonescu, deși îi dorește să reușească. Face unele observații juste, dar se vede în el și omul amărât”⁹¹.

Pe la jumătatea lunii octombrie 1940, între plimbări la Comisia pentru verificarea întrebuintării fondurilor secrete, Cotești, Creditul Industrial și Academia Comercială, notează situația ingrată și fără noroc în care se află tânărul rege Mihai: „Când era copil și avea nevoie de mamă, avea numai tată; acum, când este bărbat și trebuie să se pregătească pentru domnie și ar avea nevoie de îndrumări de tată, are pe mama lui lângă el”⁹².

La 22 octombrie 1940 Slăvescu este primit de generalul Antonescu în audiență. Își exprimă nemulțumirea că este târât prin comisii de anchetă care să verifice dacă și-a însușit banul public. Are regretul că din 8,1 milioane lei ce trebuie justificați nu are acte pentru 300.000 lei. Premierul îl liniștește și îi spune că el nu poate justifica o sumă mai mare de bani, „căci cu banii din aceste fonduri m-am îmbrăcat și eu, am dat mese etc. și acum am cheltuit pentru a-mi face garderoba necesară 150.000 lei. Eu nu am avere pentru astfel de cheltuieli”⁹³. Afirmă că l-a criticat dur pe Carol al II-lea după cedarea Basarabiei și „i-am cerut atunci, din nou, puterea. Puteam scăpa țara și Transilvania. N-a vrut. Peste două zile m-a închis”. Referitor la politica externă, consideră că România a devenit partenerul principal al Italiei, în dauna Ungariei, datorită relației speciale cu Mussolini.

La cina din 3 noiembrie 1940 Paul Teodorescu este invitat și spune că a doua zi este citat la Comisia criminală de la Curtea de Casație, prezidată de Eugeniu Bănescu, aceeași unde și Slăvescu trebuia să se prezinte⁹⁴. A doua zi se reîntâlnesc și discută despre interogatoriile la care au fost supuși. Se revăd la o altă cină (6 noiembrie 1940), ocazie cu care generalul citește „comunicarea sa despre aviație. Găsesc că face foarte multe indiscreții”⁹⁵. Gazda îl sfătuiește să se consulte și cu generalul Rosetti în privința lucrării înainte de a o face publică.

Noile prefaceri politice sunt urmate de schimbări în toate domeniile. Oameni competenți sunt schimbați din funcții peste noapte, iar în învățământul superior apar „asistenții onorifici”, adică tineri legionari care monitorizează activitatea profesorilor. Pe acest fond, la 21 noiembrie 1940, Slăvescu este înlocuit de la Creditul Industrial. Afectat, notează că s-a despărțit „de o instituție creată și organizată de mine în 16 ani și azvârlit în forma aceasta, ca un servitor, pe stradă”⁹⁶. Rămâne în învățământ și la Comitetul consiliului bancar, iar timpul liber îl petrece studiind și scriind despre Alexandru Moruzi Pecheanu și Nicolae Șuțu. La 27 noiembrie 1940 este informat de Lăzeanu că legionarii „care lucrau la deshumarea lui Codreanu s-au repezit în celulele de la Jilava și au împușcat pe toți cei arestați, pentru crimele din trecut asupra legionarilor”⁹⁷. Soția lui Slăvescu are o soră, Zetta, căsătorită cu Alexandru Ghica, directorul general al Poliției, pe care o sună alarmată de cele auzite. Urmarea este că Ghica a trimis un plutonier și 10 jandarmi ca să protejeze locuința și viața familiei Slăvescu. A doua zi, Zetta Ghica îi spune surorii că asasinatele au fost realizate „prin acțiuni de comuniști îmbrăcați în haina verde”⁹⁸. Eferescența provocată de asasinarea profesorilor Virgil Madgearu și Nicolae Iorga se extinde în

perioada următoare, iar zvonistica anunța alte represalii legionare sau chiar execuția unor persoane. Deși cu casa păzită, familia Slăvescu decide să se mute, temporar, la Maria Emil Juvara, domiciliată în strada Boteanu nr. 5A.

Din nou la Comisia pentru verificarea fondurilor secrete (4 decembrie 1940), unde i se cer relații asupra întrebunțării banilor și i se reproșează că a dat prea mult lui Mihail Sadoveanu pentru lucrarea „Morminte”. Răspunde că lucrarea este una de propagandă și merita suma acordată, ceea ce-i convinge pe membrii comisiei.

Sâmbătă, 28 decembrie 1940, la cină este invitat Paul Teodorescu, cu care comentează situația internă și externă. De la interlocutor află știri scurte și concise: „Grijă de război. Vin trupe multe germane în țară. Stare de spirit nu prea bună”⁹⁹. Finalul anului 1940 îl găsește pe fostul ministru al Înzestrării Armatei cu gripă, astfel că la trecerea în 1941 petrece cu „o înghițitură de șampanie și o noapte de coșmar”¹⁰⁰.

Întregul an 1940 a fost un coșmar pentru România, victimă a pactului Ribbentrop-Molotov, care a pierdut peste 30% din teritoriul național în favoarea vecinilor ruși, unguri și bulgari. Victor Slăvescu și Paul Teodorescu au fost colegi de cabinet până la 11 mai 1940, când ministrul Aerului și Marinei a părăsit executivul în urma remanierii. La următoarea schimbare de guvern (4 iulie 1940) ministrul Înzestrării Armatei a fost și el scos din schemă, așa încât au început să aibă mai mult timp. Generalul a fost numit comandant al Diviziei de Gardă, iar Slăvescu a revenit la conducerea Creditului Industrial, la catedră și la studiile sale.

Abdicarea regelui Carol al II-lea și proclamarea României ca stat național-legionar a adus alte schimbări pentru cei doi. Teodorescu a trecut în rezervă la cerere, iar Slăvescu a fost demis de la Creditul Industrial și din învățământ. În plus, amândoi au început a fi convocați la tot felul de comisii care analizau averile foștilor demnitari, utilizarea fondurilor secrete ș.a., ceea ce producea, inevitabil, o stare de disconfort.

Finalul anului i-a găsit triști, marcați de asasinatele de la Jilava, pădurea Băneasa și Strejnic, dar și îngrijorați de perspectiva extrem de negativă a viitorului României, încorsetată între mișcarea legionară pe plan intern și apropierea războiului pe plan extern.

GENERAL PAUL TEODORESCU IN VICTOR SLĂVESCU'S JOURNAL (1940)

Victor Slăvescu, a financier liberal politician, met Paul Teodorescu in 1930, but they became closer in 1937. Teodorescu was the commander of the War Superior School and he wanted to build a new headquarter

ters and Slăvescu had the possibility to provide loans and had connections for obtaining grant. In 1939 Slăvescu is designated the Army's Procurement Minister and Teodorescu is Minister of Air Force and Navy, so the two are working together to purchase arms and equipment for the Romanian Army.

Keywords: Paul Teodorescu, Victor Slăvescu, the Ministry of the Air and the Navy, Ministry of Army's Procurement

NOTE

1 Centrul de Studii Euro-Atlantice, București.

2 Pentru mai multe detalii despre relațiile dintre cei doi, a se consulta: Alin Spănu, Generalul Paul Teodorescu în jurnalul lui Victor Slăvescu (1937), în „Misiunea” nr. 1 (2)/2015, p. 80-83; idem, Paul Teodorescu în jurnalul lui Victor Slăvescu (1938), în „Misiunea”, nr. 1 (3)/2016, p. 15-18; idem, Paul Teodorescu în jurnalul lui Victor Slăvescu (1939), în „Misiunea”, nr. 1 (4)/2017, p. 28-35.

3 Victor Slăvescu, Note și însemnări zilnice, vol. III (1 ianuarie 1940 – 31 decembrie 1944), ediție îngrijită și cuvânt înainte de Georgeta Penelea-Filitti, Brăila, Muzeul Brăilei Editura Istros, 2013, p. 29.

4 Ibidem.

5 General Gheorghe Mihail (n. 13 martie 1887, Brăila – d. 2 februarie 1982, Sinaia) a absolvit Școala Militară de Ofițeri (1907) și Școala Superioară de Război (1920) ca șef de promoție. A deținut funcțiile de subsecretar de stat la Ministerul Apărării Naționale (februarie – noiembrie 1939), vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (4 iulie – 24 august 1940) și șef al Marelui Stat Major (24 august – 6 septembrie 1940 și 23 august – 12 octombrie 1944). Pe larg despre viața și activitatea sa a

se consulta: Șefii Marelui Stat Major Român 1941-1945. Destine la răscruce (coordonator general-colonel Dumitru Cioflină), București, Editura Militară, 1995, p. 175-214; Alesandru Duțu, Florica Dobre, Drama generalilor români (1944-1964), București, Editura Enciclopedică, 1997, p. 183-190; Șefii Statului Major General român (1859-2000), (coordonatori Teofil Oroian, Gheorghe Nicolescu), București, Editura Europa Nova, 2001, p. 216-222.

6 Victor Slăvescu, Note și însemnări zilnice, vol. III, op.cit., p. 29.

7 Ibidem.

8 Ibidem.

9 Ibidem.

10 Ibidem, p. 32.

11 Ibidem.

12 Ibidem, p. 33.

13 Ibidem

14 Ibidem.

15 Ibidem.

16 Ibidem, p. 36.

17 Ibidem.

18 Alfred Gerstenberg (n. 6 aprilie 1893, Grainau – d. 1 ianuarie 1959, Bad Tölz) ofițer de cavalerie (1912), a trecut în aviație la izbucnirea Primului Război Mondial și a luptat în escadri-la condusă de Manfred von Richthofen. După război revine în cavalerie (1919-1926), apoi demisionează din armată. Revine în activitate în 1934, în aviație și este numit atașat militar aeronautic la București (1 iunie 1938) și comandantul Luftwaffe în România (15 februarie 1942). Capturat la 28 august 1944 este trimis în URSS, de unde este eliberat în 1955.

19 Victor Slăvescu, Note și însemnări zilnice, vol. III, op.cit., p. 38.

20 Ibidem, p. 39.

21 Ibidem, p. 41.

22 Ibidem.

23 Ibidem, p. 43.

24 Ibidem, p. 48.

25 Ibidem, p. 43.

26 Ibidem, p. 72.

27 Ibidem, p. 46.

28 Ibidem, p. 51.

29 Ibidem, p. 55.

30 Ibidem, p. 65.

31 Ibidem, p. 72-73.

32 Ibidem, p. 73.

33 Ibidem, p. 79.

34 Ibidem.

35 Ibidem, p. 82.

36 Ibidem, p. 83.

37 Ibidem.

38 Ibidem, p. 84.

39 Ibidem, p. 85.

40 Ibidem.

41 Ibidem.

42 Ibidem, p. 86.

43 Ibidem, p. 87.

44 Ibidem, p. 88.

45 Ibidem, p. 93.

46 Ibidem, p. 96.

47 Ibidem, p. 98.

48 Ibidem, p. 101.

49 Ibidem, p. 104.

50 Ibidem.

51 De fapt, Benteoiu a devenit ministrul Justiției la 30 noiembrie 1939, în urma demisiei lui Mi-cescu din funcție.

52 Victor Slăvescu, Note și însemnări zilnice, vol. III, op.cit., p. 105.

53 Ibidem, p. 108.

54 Ibidem, p. 109.

55 Ibidem, p. 111.

56 Ibidem, p. 113.

57 Ibidem, p. 118.

58 Ibidem, p. 119.

59 Ibidem.

- 60 Ibidem, p. 120.
- 61 Ibidem, p. 124.
- 62 Ibidem, p. 130.
- 63 Ibidem.
- 64 Ibidem, p. 132.
- 65 Ibidem, p. 133.
- 66 Ibidem.
- 67 Ibidem, p. 134.
- 68 Ibidem.
- 69 Ibidem, p. 135.
- 70 Pentru mai multe detalii, a se consulta: Alin Spânu, Presiuni și dezinformări germane pentru acceptarea ultimatumului sovietic de către România (27 – 30 iunie 1940), în volumul «Retrăiri istorice în veacul XXI», seria Istoriei, vol. IX - a XI-a sesiune de comunicări științifice 26 octombrie 2015: 1940 – 2015. 75 de ani de la dezmembrarea samavolnică a României Mari (ediție coordonată și îngrijită de comandor prof. univ. dr. Jipa Rotaru și maior dr. Luiza Lazăr Rotaru), Ploiești, Editura Karta-Graphic, 2016, p. 179-189.
- 71 Victor Slăvescu, Note și însemnări zilnice, vol. III, op.cit., p. 136.
- 72 Ibidem, p. 140.
- 73 Ibidem.
- 74 Ibidem, p. 141.
- 75 Ibidem, p. 146.
- 76 Ibidem, p. 147.
- 77 Ibidem, p. 154.
- 78 Ibidem, p. 148.
- 79 Ibidem.
- 80 Ibidem.
- 81 Ibidem, p. 152.
- 82 Ibidem, p. 168.
- 83 Ibidem, p. 170.
- 84 Ibidem, p. 172.
- 85 Ibidem, p. 173.
- 86 Ibidem, p. 173-174.
- 87 Ibidem, p. 174.
- 88 Ibidem, p. 175.
- 89 Ibidem, p. 177.
- 90 Ibidem, p. 179.
- 91 Ibidem, p. 185.
- 92 Ibidem, p. 195.
- 93 Ibidem, p. 201.
- 94 Un studiu de caz pe acest subiect: Alin Spânu, Generalul Paul Teodorescu și yachtul „Luceafărul” – o șaradă cu iz penal (1942 - 1944), în volumul Generalul adjutant Paul (Pavel) Teodorescu (1888 – 1981). Vocația creativității (coordonatori prof. univ. dr. Valentin Ciorbea, P.S. dr. Emilian Lovișteanu, comandor dr. Marian Moșneagu), Constanța, Editura Ex Ponto, 2013, p. 204-210.
- 95 Victor Slăvescu, Note și însemnări zilnice, vol. III, op.cit., p. 209.
- 96 Ibidem, p. 216.
- 97 Ibidem, p. 222-223.
- 98 Ibidem, p. 223.
- 99 Ibidem, p. 236.
- 10 Ibidem, p. 237.